

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันว่า สภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในอัตราก่อนข้างสูง คือ อัตรากการขยายตัวอยู่ในระดับ 8 - 10% ต่อปี จนเป็นที่คาดหมายว่า ประเทศไทยจะสามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่หรือเรียกกันว่า "NICs" (Newly Industrialized Countries) ได้เช่นเดียวกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้ง 4 ประเทศ ซึ่งได้แก่ เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮองกง สิงคโปร์

ขณะเดียวกัน กระบวนการพัฒนาต่างๆ ก็มีผลกระทบต่อเนื่องไปสู่ปัญหาแรงงานเด็ก ทำให้การใช้แรงงานเด็กเป็นไปอย่างแพร่หลาย ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

1. กระบวนการพัฒนาประเทศ ส่งผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างสถานะทางเศรษฐกิจของประชากรในประเทศมากขึ้น ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของสำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่า "กลุ่มคนรวยที่สุดในประเทศ จำนวน 20% มีสัดส่วนรายได้เพิ่มจากร้อยละ 49.3 ในปี 2518/19 เป็นร้อยละ 55.6 ในปี 2529 ในขณะที่กลุ่มคนยากจนที่สุดในประเทศ จำนวน 20% มีสัดส่วนของรายได้ลดลงจากร้อยละ 6.1 หรือร้อยละ 4.6 ในช่วงเวลาเดียวกัน และคาดว่าความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ จะสูงสุดในประมาณกลางแผนพัฒนาฉบับที่ 7 และปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะตกอยู่ในกลุ่มคนยากจนที่สุด "ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับสภาพแรงงานเด็ก ส่วนใหญ่จะมาจากภาคดังกล่าว เนื่องจากด้วยเหตุแห่งความยากจน โดยเฉพาะจากจังหวัดบุรีรัมย์ ศรีสะเกษ สุรินทร์ อุบล อุตร หนองคาย ร้อยเอ็ด ฯลฯ"

¹ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์, ปัจจัยสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก : การใช้แรงงานเด็กในประเทศไทย น. 257

2. การขยายตัวภาคอุตสาหกรรม ทำให้เกิดกระบวนการผลิตอันหลากหลาย ที่สามารถแบ่งงานออกเป็นช่วงตอน แล้วทำการจ้างเหมาช่วงงานกันต่อ ๆ ไป โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อส่งออกบางอย่าง เช่น กิจการตัดเย็บเสื้อผ้า รองเท้า เครื่องหนัง ดอกไม้ประดิษฐ์ การเจียรระโนพลอย ฯลฯ และกิจการเหล่านี้มีงานจุกจิกบางอย่าง เช่น การบรรจุห่อของ ตัดผ้า ตัดกระดาษ หักผ้า ตัดหนัง พันก้านดอกไม้ ฯลฯ ซึ่งเด็ก ๆ ทำได้ เพราะไม่ต้องการทักษะฝีมืออะไรมากมายนัก แต่ต้องการแรงงานจำนวนมากเพื่อเร่งรัดการผลิตให้ทันต่อความต้องการของตลาดขณะเดียวกันก็ต้องการลดต้นทุนการผลิต จึงนิยมการใช้แรงงานเด็กเพราะราคาถูก ปกครองง่าย ใช้และสอนง่ายกว่าผู้ใหญ่ ไม่รู้จักเรียกร้องสิทธิ และยังสามารถใช้งานอื่น เช่น งานบ้านผสมผสานไปด้วยได้

3. ด้วยความยากจนของครอบครัว แม้รัฐจะจัดการศึกษาภาคบังคับให้เปล่า แต่มีเด็กบางส่วนที่ไม่อาจจะได้รับประโยชน์ดังกล่าวได้ จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติพบว่า ในปี 2531 ยังมีเด็กกลุ่มอายุ 4 - 11 ปี อยู่นอกระบบโรงเรียนถึง 549,502 คน หรือร้อยละ 7.27 ของกลุ่มอายุ และเด็กอายุ 12 - 14 ปี อยู่นอกระบบโรงเรียนถึง 2,477,917 คน หรือร้อยละ 66.99% ของกลุ่มอายุเหล่านี้ส่วนใหญ่จะถูกผลักดันให้เข้าสู่ตลาดแรงงานในลักษณะเป็นแรงงานไร้ฝีมือ

4. การเร่งรัดการผลิตเพื่อจำหน่าย ทำให้ครอบครัวเกษตรกรต้องลงทุนเพิ่มขึ้นในการใช้เทคโนโลยีตามคำแนะนำของทางการ และเมื่อประสบกับภัยธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนความแห้งแล้ง ที่เกษตรกรต้องเสี่ยงภัยเองทั้งสิ้น ทำให้ครอบครัวเกษตรกรหมดตัว เป็นหนี้สิน บางครอบครัวไม่มีข้าวจะกินเพียงพอตลอดปี เด็ก ๆ ก็ต้องมีบทบาทช่วยตนเอง และช่วยครอบครัวด้วยในที่สุดด้วยการเดินทางจากบ้านไปหางานทำ

จากการศึกษาของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง "การศึกษาสถานภาพและนโยบายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาส" พบว่า สัดส่วนของเด็กทำงานต่อ

²ดร. ฉันทนา บรรพศิริโชค หวันแก้ว, เด็กทำงาน : การศึกษาสถานภาพและนโยบายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนด้วยโอกาส, หน้า 8-10 (สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2533)

ประชากรเด็กในวัยเดียวกันจะอยู่ในระดับ 1 ต่อ 5 (ประมาณ 20%) จนกระทั่งในปี 2532 สัดส่วนเปลี่ยนแปลงเป็น 1 ต่อ 4 (24%) หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าในจำนวนเด็กทุก ๆ 4 คน จะมีเด็ก 1 คนที่ต้องการทำงานหาเลี้ยงชีพ และข้อมูลของการสำรวจแรงงานสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาของเด็กชั้นประถม ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ พบว่าในปี 2531 ยังมีเด็กกลุ่มอายุ 4-11 ปี อยู่นอกระบบโรงเรียนถึง 549,502 คน หรือร้อยละ 7.27 ของกลุ่มอายุ และเด็กอายุ 12-14 ปี อยู่นอกระบบโรงเรียนถึง 2,477,917 คน หรือร้อยละ 66.99 ของกลุ่มอายุเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะถูกผลักดันให้เข้าสู่ตลาดแรงงานในลักษณะเป็นแรงงานไร้ฝีมือ เมื่อรวมทั้งเด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับอีกส่วนหนึ่งที่ไม่มีโอกาสเรียนต่อไม่มีทางจะทำมาหากินในหมู่บ้านของตน ก็จะเป็นจำนวนมหาศาล

เด็กจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะจากครอบครัวเกษตรกรในชนบทต้องถูกผลักดันให้จากบ้าน จากพ่อแม่ เดินทางเข้าสู่ตลาดแรงงานในเมือง โดยที่เด็กเหล่านี้ยังอยู่ในวัยเรียน และไม่มีความพร้อมในทุกด้านที่จะประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่ต้องพบกับปัญหาการใช้แรงงานเด็กที่ไม่เหมาะสมและไม่เป็นธรรม ทั้ง ๆ ที่แรงงานเด็กในกลุ่มอายุ 12 - 25 หรือ 15 - 18 ปี เหล่านี้ ล้วนยังคงต้องการการเลี้ยงดูอบรมด้วยความรักความเข้าใจ แต่การจากพ่อแม่ที่นอกรีต จากสิ่งแวดล้อมในสังคมเกษตรกรรม สังคมชนบท มาสู่คนแปลกหน้าสังคมเมือง สังคมอุตสาหกรรมที่ตนไม่รู้จัก ทำให้พวกเขาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงรอบด้าน จึงเกิดปัญหานานาประการที่จะต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจและปรับตนเองให้ได้ โดยปราศจากผู้ช่วยเหลือ เด็กบางส่วนก็ทำได้สำเร็จ เด็กบางส่วนที่ไม่สำเร็จต้องหลบหนีนายจ้าง ซึ่งบางรายก็ต้องไปเผชิญอันตรายยิ่งขึ้น หรือหายสาบสูญไปเลยก็มี

นอกจากจะไม่ได้รับการเลี้ยงดูอบรมให้มีพัฒนาการรอบด้านตามวัยแล้ว บางส่วนของแรงงานเด็ก ยังถูกกักขังไม่ได้ติดต่อกับพ่อแม่ ถูกทำร้ายทารุณทั้งทางร่างกายและจิตใจ ถูกโกงค่าจ้างแรงงาน หรือบางกรณีก็ถูกล่อลวงให้ไปประกอบอาชีพอันไม่เหมาะสม หรือแม้แต่ถูกข่มขืนในกรณีที่เป็นเด็กหญิง⁴

³ สถานภาพและนโยบายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนค้อยโลกาส, สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สำนักงานและกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ น. 8

⁴ ศรีสว่าง หัวหน้าแพทย์, อ่างแล้วเชิงอรุณที่ 1 น. 260

ในช่วงปี 2522 เป็นต้นมา ได้มีข่าวคราวการใช้แรงงานเด็กอย่างไม่เหมาะสม เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนเป็นครั้งคราวมาโดยตลอด และในรายงานการศึกษาของคณะทำงานวางแผนพัฒนาเด็กระยะยาวเนื่องในโอกาสปีเด็กสากล ก็ได้ชี้ปัญหาของเด็กในช่วงอายุ 12 - 15 ปีว่า มีจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้เรียนหนังสือหรือเรียนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ และไม่ได้ผ่านการเตรียมหรือฝึกอาชีพแต่อย่างใด แต่ก็ยังไม่มีมาตรการรับจากนโยบายของรัฐอย่างจริงจังนัก

ช่วงหลังปี 2525 เป็นต้นมา องค์การเอกชนทำงานด้านเด็ก ได้รับความร่วมมือจากสื่อมวลชนเผยแพร่ข่าวสารเป็นครั้งคราวอย่างต่อเนื่อง เกี่ยวกับนายจ้างกระทำการทารุณ ทำร้าย กักขังเด็กให้ทำงานหนัก ค่าแรงน้อย ไม่มีวันหยุด และในหลาย ๆ กรณี ตำรวจก็ได้มีบทบาทเข้าไปช่วยเหลือเด็กออกมาจากโรงงานรถเหล่านั้น จึงทำให้ประเด็นการใช้แรงงานเด็ก ได้รับการพิจารณาให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นบ้าง กล่าวคือในปี 2527 คณะรัฐมนตรีได้จัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการใช้แรงงานเด็กที่ไม่เป็นธรรมขึ้น เพื่อเป็นการประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการดำเนินงานเกี่ยวกับปัญหาแรงงานเด็กให้ได้ผล ภายหลังคณะกรรมการชุดนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็นคณะกรรมการคุ้มครองแรงงานเด็กมาจนปัจจุบัน ในปี 2529 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติได้ทำการเผยแพร่รายงานการวิจัย เรื่องสวัสดิการและพัฒนาการของแรงงานเด็กในสถานประกอบการอุตสาหกรรมการผลิต และผลจากงานวิจัยนี้ ได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไปในระดับนโยบายถึง 2 ประการคือ (1) เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพคนและแรงงานในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 และ (2) เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาของกระทรวงมหาดไทย โดยผ่านทางสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติด้วย ซึ่งภายหลังปรากฏผลที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ได้กำหนดมาตรการส่งเสริมการคุ้มครองแรงงานให้มีประสิทธิภาพ
2. คณะรัฐมนตรีได้มีมติวันที่ 14 มิถุนายน 2531 อนุมัติตามข้อเสนอของกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก ทั้งระยะสั้นและระยะยาว⁵

⁵ เพิ่งอ้าง

ส่วนหนึ่งที่แสดงถึงความพยายามของรัฐที่จะกำหนดบทลงโทษผู้กระทำผิดทางด้านนายจ้าง เห็นได้จากข่าวการทารุณกรรมเด็กที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ โดยเจ้าของโรงงานผลิตรวย กระดาษที่ได้ทำทารุณกรรมต่อเด็กโดยการกักขังให้ทำงานโดยไม่มีวันหยุดห้ามไม่ให้ออกนอกบริเวณ โรงงานได้เลย และจำนวนชั่วโมงการทำงานก็นานถึง 16 ชั่วโมง คือตั้งแต่เวลา 5.00 น. ถึง 21.00 น. ซึ่งหากเด็กทำงานไม่ถูกใจ ก็จะถูกทำโทษ โดยใช้ไม้สี่เหลี่ยมขาโต๊ะตีให้ได้รับบาดเจ็บจนถึงขั้นสลบ เด็กบางคนก็ถูกเตะตรงใบหน้าจนถึงสลบเช่นกัน ซึ่งกรณีที่เกิดขึ้นพนักงานสอบสวนขอคัดค้านการประกันตัว และแม้ผู้ต้องหาจะพยายามยื่นประกันตัวด้วยเงินสดถึงห้าแสนบาท ศาลก็ไม่อนุญาตให้ประกัน

นางสายสุรี จุติกุล รมต. ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวว่า "สำหรับเรื่องเด็ก ถูกทารุณกรรมนั้น ควรจะเพิ่มบทลงโทษแก่นายจ้างให้มากขึ้นโดยเฉพาะนายจ้างรายนี้ เพราะพฤติกรรมที่กระทำนั้นอาจทำให้เด็กพิการได้"

นายลดาวัลย์ วงศ์ศรีวงศ์ โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีแถลงกับผู้สื่อข่าวหลัง การประชุม ครม. ว่า นายกรัฐมนตรีได้แสดงความห่วงใยเด็กที่ถูกทารุณจากเจ้าของโรงงานทำ กระดาษตามที่เป็นข่าว และกำชับให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้หามาตรการป้องกัน และจัดการ เจ้าของโรงงานอย่างเด็ดขาด โดยได้มอบหมายให้นายอนันต์ อนันตกุล ปลัดกระทรวงมหาดไทย รับไปดำเนินการ

พร้อมกันนี้ นายกรัฐมนตรียังขอให้ พล.อ.อ. อนันต์ กลินทะ รมช. มหาดไทย กำชับให้คณะกรรมการคุ้มครองแรงงานเด็กทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยเร็ว โดยเร่งประชุม หาทางแก้ไขปัญหา สำหรับองค์ประกอบของคณะกรรมการนั้นควรจะให้มีผู้แทนองค์กรเอกชนเข้าร่วมทำงานด้วย

นายยุวรัตน์ กลมเวช อธิบดีแรงงานให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวว่า การแก้ไขกฎหมายคุ้มครองแรงงานในเบื้องต้นนั้น ตนคิดว่าจะเพิ่มโทษของผู้กระทำผิดจากเดิมที่กำหนดเพียงปรับ 1 หมื่นบาท ก็จะแก้ไขเป็นปรับ 3 - 6 หมื่นบาท และโทษจำคุกนั้นจากเดิมที่กำหนดเพียง 6 เดือน ก็จะแก้ไขให้หนักเพิ่มขึ้นเป็น 3 - 15 ปี นอกจากนี้ การส่งผู้ตรวจกรมแรงงานไปตรวจสภาพโรงงานหรือสถานประกอบการนั้น ต่อไปก็จะแก้ไขให้เจ้าหน้าที่ไปตรวจทันที โดยไม่ต้องไปแจ้งล่วงหน้าให้กับเจ้าของผู้ประกอบการทราบว่าจะไปตรวจ เพราะไม่เช่นนั้นก็ไม่สามารถทราบได้ถึงความผิดปกติของโรงงานแห่งนั้น

นโยบายของรัฐในปัจจุบัน ได้สะท้อนถึงการตระหนักในความสำคัญของปัญหาการใช้แรงงานเด็กอย่างจริงจังมากขึ้น ความจำเป็นขั้นต่อไปก็คือ การแปรนโยบายให้ลงไปสู่ขั้นปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

การให้ความคุ้มครองและป้องกันแรงงานเด็กให้ปลอดภัยจากสภาพการณ์อันไม่ถึงประสงค์ต่าง ๆ นั้น จะบรรลุผลสำเร็จได้ ก็ด้วยเงื่อนไขและปัจจัยสนับสนุนหลายประการ เช่น จำเป็นต้องมีกฎหมายและมาตรการที่เหมาะสมกับสภาพการใช้แรงงานเด็กที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ รวมทั้งกลไกที่มีประสิทธิภาพของภาครัฐ ประกอบกับการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชน เช่น องค์การอาสาสมัครที่บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะมีบทบาทประสานงานอย่างใกล้ชิดกับภาครัฐ ในการแก้ปัญหาแรงงานเด็ก ตลอดจนสื่อมวลชนและประชาชนโดยทั่วไป ที่จะช่วยสอดส่องดูแลให้ข่าวสารข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตาม ปัญหาแรงงานเด็กก็ยังคงเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงสูงขึ้นอยู่เรื่อยไป トラบิตที่การแก้ไขปัญหานี้ ไม่สามารถแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา คือ ความยากจนของประชากรได้ ดังเห็นได้จากข้อความหนึ่งที่ปรากฏในหนังสือสยามรัฐว่า "เด็กเหล่านี้จะกล้วนายจ้างของเขาตลอดไป อาจจะกล้วไปจนวันตายก็ได้ เด็กคนหนึ่งถึงกับผวาเมื่อรู้ว่าจะถูกส่งตัวกลับบ้านไปและไม่ม้งานทำ ซึ่งหมายถึงไม่มีอะไรจะกิน ดังนั้นถ้าเด็กไม่ได้รับการช่วยเหลือให้ออกมาจากโรงงานรทนั้น เขาก็จะทนทำงานกันต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะทำไม่ไหวหรือป่วย ซึ่งจะถูกนำออกไปทิ้งตามยถากรรมกลายเป็นอาหารของหัวหน้าคนขอทานต่อไป"

ขณะที่ยังไม่มีมาตรการใด ๆ ที่จะมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้อย่างจริงจัง ปัญหาสำคัญเรื่องนี้ ก็ควรมีทางออกที่ดีที่จะช่วยผ่อนคลายความหนักหน่วงของปัญหาให้ทุเลาลงบ้าง มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก⁶ หรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า มพค. ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของ 3 โครงการ คือ โครงการแต้นองผู้หิวโหย โครงการส่งเสริมสื่อมวลชนเพื่อเด็ก และโครงการแรงงานเด็ก โครงการนันทนาการเพื่อเด็ก และโครงการส่งเสริมการศึกษาเพื่อเด็ก มีความมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้เกิดการป้องกันและแก้ไขปัญหานั้นกับเด็กในรูปแบบต่าง ๆ ได้พยายามมองหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะผ่อนคลายปัญหาที่เกิดขึ้นกับแรงงานเด็กที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้นมีโอกาสที่จะได้รับความรู้ ความเข้าใจ คำชี้แนะ และวิธีการปฏิบัติตน เพื่อปรับตนเองให้เข้ากับสังคม และสามารถช่วยเหลือตัวเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมนี้

นโยบายและวัตถุประสงค์ของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

1. ศึกษาและเผยแพร่ปัญหาและผลกระทบที่มีต่อเด็กในด้านต่าง ๆ ให้สังคมได้ทราบ อยู่เสมอ ด้วยข้อมูลที่ได้จากผู้ปฏิบัติงานประจำ
2. สนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก แก่ชุมชน กลุ่มบุคคล และหน่วยงาน เพื่อเป็นแนวทางในการพึ่งตนเอง และสามารถให้ความช่วยเหลือเด็กได้กว้างขวางขึ้น
3. รณรงค์ให้ผู้ใหญ่ทุกคนช่วยกันสร้างชีวิตเยาว์วัยที่เป็นสุขแก่เด็ก เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาในระยะยาว

โครงการแรงงานเด็ก (รงค.) 1 ใน 5 โครงการหลักของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก เป็นโครงการที่พัฒนารูปแบบการทำงานมาจากศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็ก ซึ่งได้ดำเนินการจัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มแรงงานเด็กมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 โดยได้รับความร่วมมือด้วยดีทั้งจากภาครัฐ เอกชน และนายจ้าง

⁶ หนังสือรายงานประจำปี 2534 มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (กรุงเทพฯ : เยลโล่การพิมพ์, 2534) น. 2

วัตถุประสงค์การจัดตั้งโครงการแรงงานเด็ก⁷

1. เป็นศูนย์ศึกษาและวิจัยสภาพและแนวทางแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก
2. ประสานงานกับหน่วยราชการและองค์การเอกชน ในการคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือแรงงานเด็กที่ประสบปัญหาจากการทำงาน พร้อมทั้งเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณชน
3. ให้บริการคำปรึกษาและฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมแก่เด็กที่มีความจำเป็นต้องมาทำงาน
4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้แรงงานเด็กมีพัฒนาการรอบด้านตามวัย

กิจกรรมและบริการ

กิจกรรมหนึ่งซึ่งเน้นในด้านการพัฒนาแรงงานเด็ก คือ

สโมสรแรงงานเด็ก เป็นรูปแบบหนึ่งของงานด้านสวัสดิการสังคมที่สามารถให้บริการแก่แรงงานเด็กได้ โดยที่สมาชิกเด็กจะร่วมกันดูแลกิจการ และเจ้าหน้าที่โครงการแรงงานเด็กช่วยแนะนำและอำนวยความสะดวก ทั้งในเรื่องสุขภาพอนามัย การบันเทิงกีฬา ห้องสมุด การฝึกทักษะเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงาน ฯลฯ เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างช่วยเหลือกัน รู้จักให้อภัย กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ชยันต์ขันแข็ง และสุภาพอ่อนน้อม

แรงงานเด็กที่เป็นสมาชิกสโมสรทุกคนล้วนได้รับอนุญาตจากนายจ้างให้มาร่วมกิจกรรมในวันหยุด ณ ที่ทำการโครงการแรงงานเด็ก เลขที่ 344 ถนนรองเมือง ซ่างสถานีรถไฟหัวลำโพง แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน กทม. 10330

จากการให้บริการสโมสรแรงงานเด็กมาเกือบ 10 ปี และมีสมาชิกประมาณ 150 คนนั้น โครงการแรงงานเด็กพบว่า แรงงานเด็กส่วนใหญ่มีพัฒนาการในด้านการปรับตัวดีขึ้น สุภาพอ่อนน้อม ไม่ก้าวร้าว รู้จักแก้ปัญหาโดยไม่ทำให้การงานเสียหายและชยันต์ขันแข็ง

⁷ เอกสารเผยแพร่สำหรับนายจ้างและผู้ประกอบการของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (กรุงเทพฯ : เยลโล่การพิมพ์)

จากการที่ มพค. ได้เข้าไปสัมผัสกับแรงงานเด็กตามโรงงานและแหล่งงานต่าง ๆ นั้น มพค. พบว่า ความพยายามที่จะทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่าง มพค. กับกลุ่มแรงงานเด็กเป็นไปอย่าง ต่อเนื่องนั้น เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากมาก เพราะถึงแม้ มพค. จะเลือกจัดกิจกรรมในวันอาทิตย์ซึ่งเป็น วันหยุดของแรงงานเด็ก แต่แรงงานเด็กบางกลุ่ม ก็ไม่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมที่ มพค. จัดไว้ให้ได้ เพราะไม่มีวันหยุด หรือมีวันหยุดแต่ไม่ได้รับอนุญาตให้ออกจากโรงงานมาเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวได้ เนื่องจากกลุ่มนายจ้างไม่เข้าใจการทำงานของ มพค. และมักมีความหวาดระแวงว่า มพค. เป็นผู้ยุยง ส่งเสริมให้เด็กรู้จักแข็งข้อ และยุให้เด็กเปลี่ยนงาน แรงงานเด็กในส่วนใหญ่ที่ไม่ได้เข้ากิจกรรมของ มพค. จึงต้องขาดการติดต่อสื่อสารกับ มพค. ไปในที่สุด

มพค. จึงได้คิดวิธีสื่อสารกับกลุ่มแรงงานเด็กนี้ด้วยการจัดทำจดหมายข่าวส่งไปยังกลุ่ม แรงงานเด็กอย่างสม่ำเสมอทุก ๆ เดือน เดือนละ 1 ฉบับ ด้วยเหตุผลที่ว่าจดหมายข่าวมีคุณลักษณะ ของสื่อสิ่งพิมพ์ ที่กลุ่มแรงงานเด็กสามารถเก็บไว้อ่านในยามว่างได้ จึงสามารถรับการสื่อสารจาก มพค. ได้โดยไม่ต้องเดินทางมาร่วมกิจกรรมของ มพค. ขณะเดียวกัน สื่อจดหมายข่าวจะช่วย มพค. ในการทำงานกับนายจ้าง เพื่อให้ มพค. ได้รับความไว้วางใจ ณ ระดับหนึ่งจากกลุ่มนายจ้าง ทั้งนี้ เพราะกลุ่มนายจ้างสามารถอ่านจดหมายข่าวก่อนส่งให้เด็ก ทำให้ทราบถึงข้อคิด คำสอนที่ มพค. มุ่ง พัฒนาเด็กอย่างจริงจัง เป็นผลให้ มพค. สามารถสื่อสารกับนายจ้างได้ด้วยอีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นผล โดยทางอ้อม

จดหมายข่าว เป็นพัฒนาการของแผ่นพับที่ มพค. ได้เริ่มจัดทำขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา เพื่อให้บริการคำปรึกษาปัญหาต่าง ๆ เกร็ดความรู้ เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิต ตลอดจน จนสาระบันเทิงเพื่อการพักผ่อน และได้พัฒนารูปแบบ เนื้อหาสาระ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมาย จากแผ่นพับได้กลายมาเป็นจดหมายข่าวที่มีความยาวของเนื้อหาเพิ่มขึ้น ในรูปเล่ม ที่กระชับกว่าเดิมและมีสีสันสะดุดตาชวนให้น่าลองอ่าน ทั้งรูปเล่มและเนื้อหาของจดหมายข่าวในปัจจุบัน นั้นจัดทำโดยอาสาสมัครที่เคยเป็นแรงงานเด็กมาก่อน เพื่อให้จดหมายข่าวมีประสิทธิภาพสูงสุดบนพื้นฐาน ของความรู้ ความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

จากการที่จดหมายข่าวเป็นสื่อเพียงสื่อเดียวที่ มพค. สามารถใช้ติดต่อสื่อสารกับกลุ่ม
 แรงงานเด็กได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องมากกว่าสื่ออื่น ๆ ทั้งหมดที่ มพค. มีอยู่ ซึ่งได้แก่ สไลด์
 โปสเตอร์ วีดีโอ ฯลฯ ด้วยข้อจำกัดในเรื่องของโอกาสและเวลาของผู้รับสารซึ่งเป็นแรงงานเด็ก
 ซึ่งต้องทำงานอย่างปราศจากวันหยุด และส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การดูแลของนายจ้าง การศึกษาประสิทธิผล
 ของสื่อนี้ ตลอดจนการศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ของกระบวนการสื่อสารนี้ ย่อมมีบทบาทที่ช่วยพัฒนาให้
 สื่อนี้มีความสมบูรณ์ สามารถใช้ในการสื่อสารกับแรงงานเด็กอย่างได้ผล ตลอดจนสามารถพัฒนาปรับปรุง
 นำไปใช้อย่างแพร่หลาย จนกลายเป็นสื่อหลักสำหรับแรงงานเด็กทั้งที่เข้ามาทำงานแล้ว และหรือผู้ที่
 กำลังจะตัดสินใจก้าวเข้ามาสู่ตลาดแรงงานอันเป็นวัฏจักรของปัญหาต่อ ๆ ไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

จดหมายข่าว	หมายถึง	เอกสารที่ มพค. จัดทำขึ้นโดยมีกำหนดออกที่แน่นอน เพื่อจัดส่งให้กับสมาชิกสโมสรแรงงานเด็ก
มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก	หมายถึง	มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของ 5 โครงการ คือ โครงการแต่น้องผู้หิวโหย โครงการส่งเสริมสื่อมวลชนเพื่อเด็ก และโครงการแรงงานเด็ก โครงการนันทนาการเพื่อเด็ก และโครงการสานเสริมการศึกษาเพื่อเด็ก
โครงการแรงงานเด็ก	หมายถึง	โครงการที่เป็น 1 ใน 5 โครงการหลักของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ซึ่งพัฒนารูปแบบการทำงานมาจากศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็ก
สโมสรแรงงานเด็ก	หมายถึง	หนึ่งในกิจกรรมหลักของโครงการแรงงานเด็ก มีแรงงานเด็กเป็นสมาชิก ซึ่งสมาชิกแรงงานเด็กจะร่วมกันดูแลจัดการ โดยมีเจ้าหน้าที่โครงการแรงงานเด็กคอยให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวก
แรงงานเด็ก	หมายถึง	กลุ่มเด็กที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร และเป็นสมาชิกของสโมสรแรงงานเด็ก
รูปแบบ	หมายถึง	การจัดรูปแบบ ขนาดเล่ม จำนวนหน้า ภาพประกอบ ตัวอักษร และการใช้สีในการจัดทำจดหมายข่าว
ความต้องการ	หมายถึง	ลักษณะรูปแบบและเนื้อหาของสื่อจดหมายข่าวที่กลุ่มแรงงานเด็กชอบ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้
พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ	หมายถึง	พฤติกรรมในการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ทั่วไป ที่ไม่ใช่จดหมายข่าวของกลุ่มแรงงานเด็ก